

УДК 347.191

DOI <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2026-95-25-30>**Зайцев Олексій Леонідович,**

кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри цивільного, трудового та господарського права
(Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9530-3941>

Мандрика Любомир Михайлович,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права
(Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут»,
м. Харків)
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-6174-8724>

ЕВОЛЮЦІЯ ОЗНАК ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТРЬОХ КОДИФІКАЦІЙ

У статті проаналізовано еволюцію правової природи організацій як суб'єктів цивільного права в Україні від Цивільного кодексу 1963 р. до чинного Цивільного кодексу України 2003 р. та Проєкту нового Кодексу (законопроект № 15150, схвалений Верховною Радою України у першому читанні 28 квітня 2026 р.). Досліджено п'ять класичних ознак юридичної особи: організаційна єдність, наявність відокремленого майна, виступ у цивільному обороті від власного імені, самостійна майнова відповідальність та здатність бути позивачем і відповідачем у суді, а також правоздатність і дієздатність організацій. Показано, що зміст кожної ознаки зазнав суттєвої трансформації під впливом переходу до ринкової економіки, декомунізації найменувань, розвитку корпоративного права, цифровізації цивільного обороту та правового режиму воєнного стану. Виявлено законодавчу прогалину: чинний ЦК України не закріплює право господарського відання та право оперативного управління, які фактично продовжують застосовуватися у галузевому господарському законодавстві. Встановлено концептуальний зсув Проєкту нового ЦК України: замість жорсткого поділу суб'єктів на публічних і приватних запроваджується принцип рівності учасників цивільних відносин. Обґрунтовано, що запропонована модель узгоджується з актами Європейського Союзу та є логічним продовженням євроінтеграційного курсу України у сфері приватного права.

Ключові слова: суб'єкти цивільного права, юридична особа, організаційна єдність, відокремлене майно, виступ у цивільному обороті від власного імені, самостійна майнова відповідальність, здатність бути позивачем і відповідачем.

Постановка проблеми. 28 квітня 2026 року Верховна Рада України схвалила у першому читанні законопроект № 15150 про новий Цивільний кодекс (далі – Проєкт). За це рішення проголосували 254 народні депутати. Проєкт пропонує системний перегляд приватного права і складається з дев'яти книг; його головна мета – фундаментальне оновлення цивільного законодавства, яке діє з 2004 р. [1]. Голова Верховної Ради Руслан Стефанчук зазначив, що Кодекс має стати основою для сучасного регулювання приватних відносин в Україні. Проєкт оновлює поняття «суб'єкти приватного права»: до них належать не лише фізичні та юридичні особи, а й суб'єкти публічного права, коли вони вступають у приватні відносини [2]. Актуальним

є порівняльний аналіз правової природи юридичної особи за чинним законодавством та за Проєктом. Значущість цього перегляду важко переоцінити: Цивільний кодекс є фундаментом всієї системи приватноправового регулювання, а зміна концептуальних підходів до визначення суб'єктів цивільного права матиме безпосередній вплив на практику договірних відносин, корпоративного управління та судового захисту прав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепцію організацій як суб'єктів цивільного права в радянський та пострадянський період розробляв О. А. Пушкін – координатор робочої групи з підготовки чинного ЦК України. Він наполягав, що юридична особа є специфічною властивістю організацій виключно

в цивільних правовідносинах і не поширюється на адміністративні відносини [3, с. 11]. Ця позиція знайшла відображення у ст. 80 чинного ЦК України. У науковій літературі тривають дискусії щодо того, яка ознака є визначальною для юридичної особи. Деякі вчені акцентують на здатності виступати від власного імені, інші – на відокремленому майні, треті – на самостійній відповідальності [4, с. 142–143]. Більшість авторів, однак, погоджуються, що ці ознаки є рівнозначними, а відсутність хоча б однієї унеможливило визнання організації юридичною особою [5, с. 111]. Окремі аспекти статусу юридичних осіб досліджували В. І. Борисова [6], С. О. Попова [7], Ю. М. Жорнокуй [8]. Серед зарубіжних публікацій слід відзначити роботу О. Л. Зайцева та С. В. Ясечко щодо участі юридичних осіб у міжнародному цивільному обороті [9]. Питання кваліфікації юридичних осіб як суб'єктів цивільного права залишається дискусійним у зв'язку з активним розвитком законодавства: нерідко виникають колізії між цивільно-правовим і публічно-правовим статусом організацій, які потребують доктринального осмислення.

Формування цілей статті (постановка завдання).

Мета статті – проаналізувати еволюцію ознак юридичної особи в українському праві від ЦК УРСР 1963 р. до Проекту нового ЦК 2026 р. та виявити ключові тенденції трансформації цього інституту. Завдання: 1) дослідити зміст п'яти класичних ознак юридичної особи та їх еволюцію за трьома кодифікаціями; 2) розглянути правоздатність і дієздатність як правовий результат наявності цих ознак; 3) виявити концептуальні інновації Проекту; 4) з'ясувати вплив воєнного стану та цифровізації на правовий режим юридичних осіб.

Методологічну основу дослідження становить система загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання, підпорядкована цілі та завданням статті. Історико-правовий метод застосовано для дослідження змісту ознак юридичної особи за ЦК УРСР 1963 р. в контексті доктрини радянського цивільного права, що дало можливість встановити вихідну точку подальшої еволюції відповідного інституту. Порівняльно-правовий метод є визначальним для розв'язання головного завдання дослідження – синхронного зіставлення трьох кодифікацій, що дало змогу виявити напрями трансформації кожної з п'яти класичних ознак юридичної особи та з'ясувати концептуальні інновації Проекту. Формально-юридичний метод використано для тлумачення змісту чинних і проєктованих норм (зокрема, статей 80–96 ЦК України та відповідних положень Проекту), встановлення їх юридичної природи та виявлення законодавчої прогалини щодо права господарського відання й оперативного управління. Системно-структурний метод дав змогу розглянути правоздатність і дієздатність юридичної особи не як самостійні, а як похідні ознаки, що виникають унаслідок системної єдності решти класичних ознак, а також оцінити узгодженість пропонованої Проектом моделі з актами ЄС. Методи аналізу та синтезу застосовано для опрацювання наукових джерел і нормативного матеріалу, а метод узагальнення – для формулювання підсумкових висновків щодо впливу воєнного стану та цифровізації на правовий режим юридичних осіб. Застосування саме цього поєднання методів зумовлене комплексним характером предмета дослідження, який потребує одночасно історичної ретроспективи, зіставлення різночасових нормативних масивів і догматичного аналізу чинних та проєктованих правових норм.

Наукова новизна. Уперше у вітчизняній цивілістиці здійснено синхронний порівняльний аналіз ознак юридичної особи за ЦК УРСР 1963 р., чинним ЦК 2003 р. та Проектом 2026 р. з урахуванням впливу воєнного стану та цифровізації. Обґрунтовано, що правоздатність і дієздатність юридичної особи є правовим наслідком набуття нею класичних ознак, а не самостійними ознаками її правової природи. Доведено, що Проєкт переходить від суб'єктно-класифікаційного підходу до відносинного критерію, за яким вирішальним є характер відносин, а не статус суб'єкта.

Виклад основного матеріалу

1. Організаційна єдність. Юридична особа є такою організацією, яка може діяти як єдине ціле. За ЦК УРСР організаційна єдність закріплювалася у статуті, положенні організації або загальному положенні для організації певного виду (ст. 26 ЦК УРСР). Провідну роль відігравали державні госпрозрахункові організації: виробничі підприємства, фабрики та заводи. Виробничі об'єднання (комбінати) формально не визнавалися юридичними особами, натомість такий статус мали окремі підприємства й управління об'єднань з відокремленим балансом (ст. 24 ЦК УРСР) [3, с. 13–14]. В умовах планової економіки ця ознака мала переважно формальний характер: вона підтверджувалася наявністю затвердженого статуту та включенням до реєстру підприємств.

Із розвитком підприємницької діяльності традиційне розуміння організаційної єдності зазнало суттєвої трансформації [10]. Ю. М. Жорнокуй слушно зауважує, що сьогодні ця ознака вказує не на колективний характер організації, а на її внутрішню структуру: наявність системи соціальних взаємозв'язків, органів управління та функціональної диференціації [8, с. 80]. Це підтверджується і тим, що сучасне право допускає юридичні особи з одним засновником. Чинний ЦК 2003 р. не дає прямого визначення організаційної єдності, однак вона імпліцитно впливає зі статей, що регулюють створення та припинення юридичних осіб (ст. 80–104 ЦК). Проєкт ЦК 2026 р. конкретизує цю ознаку в ст. 97, зазначаючи, що юридична особа виступає у цивільному обороті як єдина особа незалежно від кількості засновників та структури управління.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну поставило під загрозу саму верифікацію організаційної єдності: у лютому 2022 р. Міністерство юстиції України закрило доступ до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань [11]. Отримання актуальних даних про фактичний стан юридичних осіб тимчасово стало неможливим, що спричинило суттєві практичні труднощі в цивільному обороті. В умовах воєнного стану постала також проблема юридичних осіб, що опинилися на тимчасово окупованих територіях: фізична розрізненість персоналу, переміщення керівних органів та неможливість проведення загальних зборів засновників у встановленому порядку поставили під питання практику підтвердження організаційної єдності. Верховний Суд у своїй практиці підтвердив, що юридична особа, яка змінила місцезнаходження у зв'язку з воєнними діями, зберігає свою правосуб'єктність і організаційну єдність без необхідності перереєстрації (постанова КГС ВС від 26.03.2024 у справі № 913/768/21).

2. Наявність відокремленого майна. За ЦК УРСР наявність відокремленого майна виявлялась у двох формах: для кооперативних і громадських організацій – право власності; для державних – право оперативного управління (ст. 89 ЦК УРСР) [3, с. 10–11]. Право

господарського відання й оперативного управління як види речових прав були проігноровані авторами чинного ЦК України, хоча ці інструменти зберігали актуальність у скасованому Господарському кодексі (ст. 136–137 ГК) та галузевих законах – про трубопровідний транспорт, ринок природного газу та ринок електричної енергії. Ст. 97 Проекту визнає відокремлене майно як передумову створення юридичної особи: юридичну особу створюють через об'єднання осіб та/або майна.

Сучасне розуміння відокремленого майна акцентує увагу на трьох функціях, а саме це: 1) матеріальна база господарської діяльності; 2) захист кредиторів – чіткий актив для задоволення вимог; 3) обмеження ризиків засновників – ризик лише внеску, а не всього особистого майна. З розвитком холдингів і концернів набувають нових аспектів проблема розмежування майна взаємопов'язаних осіб, захист прав міноритарних акціонерів та протидія незаконному виведенню активів [12]. Принципово важливим є питання про речові права на майно юридичних осіб публічного сектору після скасування ГК: Проект не вирішує цього питання прямо, що є його суттєвою прогалиною. В умовах воєнного стану ознака відокремленого майна набула додаткового виміру: постало питання про те, чи несе держава як засновник відповідальність за зобов'язаннями підприємств, що постраждали від збройної агресії. Верховний Суд у постанові від 29 червня 2026 року у справі № 910/10255/22 підтвердив, що відокремленість майна юридичної особи не усувається навіть у разі знищення або пошкодження основних засобів унаслідок бойових дій, якщо юридична особа продовжує існувати як суб'єкт права.

3. Виступ у цивільному обороті від власного імені. За ЦК УРСР найменування юридичної особи включало назву або номер організації, предмет діяльності, місцезнаходження, систему, до якої входить організація. О. А. Пушкін підкреслював, що право на найменування виникає лише після державної реєстрації [13, с. 9–15], це позиція, яку підтримує і сучасна доктрина [7, с. 65]. В епоху ЦК УРСР ця ознака мала переважно ідентифікаційну функцію у системі адміністративного управління. З переходом до ринкової економіки найменування стало елементом комерційної ідентичності та об'єктом захисту від недобросовісної конкуренції.

Стаття 100 Проекту встановлює, що юридична особа визначає своє найменування, яке містить інформацію про її організаційно-юридичну форму та назву. Одним із виявів еволюції цієї ознаки є декомунізація найменувань: Законом України від 24.05.2012 № 4865-VI [14] прямо заборонено присвоювати юридичним особам назви, пов'язані з органами влади Російської імперії, СРСР та РФ, а також із діями, причетними до репресивної політики. Із розвитком цифрової економіки з'являються нові виклики щодо ідентифікації юридичних осіб у транскордонному електронному обороті [9]: реєстрація доменних імен, електронна ідентифікація та стандарти eIDAS 2.0 формують новий вимір цієї ознаки, який Проект ЦК наразі не врегулює. Верховний Суд неодноразово наголошував, що право юридичної особи виступати від власного імені є невід'ємним елементом її цивільної правосуб'єктності і не може бути обмежено навіть за умов воєнного стану (постанова Об'єднаної палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 22 червня 2023 року у справі № 910/5361/22 та постанова Об'єднаної палати Касаційного адміністративного суду ВС від 11 вересня 2024 року у справі № 440/14831/23).

4. Самостійна майнова відповідальність. За ЦК УРСР (ст. 32) юридична особа несла самостійну майнову відповідальність у межах закріпленого за нею майна; держава і вища організація за її борги не відповідали. Ст. 96 чинного ЦК України закріплює загальне правило: юридична особа відповідає за свої зобов'язання всім належним їй майном. Проект у ст. 105 удосконалив це положення, прямо зазначивши, що юридична особа самостійно несе відповідальність за своїми зобов'язаннями всім належним їй майном. Принцип самостійної майнової відповідальності є ключовим елементом конструкції юридичної особи: він відмежовує її від інших об'єднань осіб та дає змогу учасникам цивільного обороту чітко розуміти межі ризиків під час укладання угод.

Верховний Суд у низці постанов послідовно розвивав доктрину «підняття корпоративної завіси»: у справі № 905/671/19 (постанова від 15.06.2022) визнано право міноритарних акціонерів вимагати компенсацію від усіх осіб, що отримали вигоду від примусового викупу акцій; у справі № 910/4210/20 (постанова від 20.07.2022) застосовано доктрину для накладення арешту на активи державної корпорації РФ як фактичного органу держави-агресора; а у справі № 910/268/23 (постанова від 10.01.2024) вперше сформульовано загальні підходи до застосування цієї доктрини в разі вжиття заходів забезпечення щодо корпоративних прав, якими кінцевий бенефіціар володів через складну корпоративну структуру.

5. Здатність бути позивачем і відповідачем у суді. П'ята ознака – можливість бути позивачем та відповідачем у суді, арбітражному чи третейському суді – залишається однією з найстабільніших: її зміст принципово не змінювався від ЦК УРСР до чинного ЦК України. Статті 16–17 Проекту гарантують, що кожна особа має право на судовий захист свого цивільного права в разі його порушення, невизнання, оспорювання та/або загрози порушення. В. І. Борисова звертала увагу, що реалізація цієї ознаки нерозривно пов'язана з процесуальним статусом представника юридичної особи, зміни у правилах представництва безпосередньо впливають на ефективність судового захисту [6]. У постанові Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (КАС ВС) від 25 липня 2024 року у справі № 640/31489/21 було підтверджено, що представництва іноземних компаній, які не мають статусу юридичної особи, не наділені адміністративною процесуальною правосуб'єктністю [15], що є важливим орієнтиром для учасників міжнародного цивільного обороту.

Повномасштабна війна суттєво вплинула на реалізацію цієї ознаки. Відповідно до ст. 26 Закону «Про правовий режим воєнного стану» [16] скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. Проте близько 20 % судів опинилися під окупацією або в зоні бойових дій. Рада суддів України 24 лютого 2022 р. прийняла рішення про невідкладні заходи для збереження функціонування судової системи [17]; 2 березня 2022 р. опублікувала рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану, передбачивши, зокрема, розгляд невідкладних справ та участь у засіданнях у режимі відеоконференції [18]. Важливою проблемою стала й процесуальна правосуб'єктність юридичних осіб, які переміщували свою діяльність із зон бойових дій: питання підсудності справ та порядку отримання судових рішень в електронному вигляді нерідко породжували правові колізії [15].

6. Правоздатність і дієздатність як правовий результат наявності ознак юридичної особи. Аналіз п'яти класичних ознак юридичної особи дає змогу

перейти до ключового питання: яким чином їх сукупність породжує правоздатність і дієздатність організації як суб'єкта цивільного права. У доктрині цивільного права правоздатність і дієздатність юридичної особи нерідко розглядаються як самостійні ознаки, проте більш послідовним є підхід, за яким вони є правовим наслідком набуття організацією сукупності класичних ознак, а не додатковими самостійними характеристиками. Саме цей підхід реалізований у Проекті ЦК України, що дає можливість чітко розмежувати ознаки, за наявності яких організація набуває статусу юридичної особи, і правові наслідки цього набуття.

За ЦК УРСР організації мали спеціальну правоздатність – могли набувати лише тих прав та обов'язків, що відповідали цілям їхньої діяльності (ст. 26). Правочини, вчинені всупереч цим цілям, визнавалися недійсними (ст. 50 ЦК УРСР). Правоздатність виникала з моменту затвердження статуту або відповідної постанови про створення. Принцип спеціальної правоздатності відображав командно-адміністративну природу господарського устрою: підприємства функціонували відповідно до планових завдань і не могли самостійно розширювати сфери своєї діяльності. Будь-який відступ від статутних цілей розцінювався як порушення державної дисципліни.

Чинний ЦК України відмовився від принципу спеціальної правоздатності на користь загальної. Стаття 92 ЦК України визначає, що юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи, проте чіткого визначення дієздатності юридичної особи в цій нормі не закріплено, що є законодавчою прогалиною. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 22 жовтня 2019 року у справі № 911/2129/18 зазначила, що відсутність у ЦК чіткого розмежування правоздатності та дієздатності юридичних осіб на практиці породжує труднощі у вирішенні питань про юридичні наслідки дій органів, які перевищили свої повноваження. Суд вказав, що укладення правочину органом юридичної особи з перевищенням обмежень, які встановлені установчими документами, не є автоматичною підставою для визнання його недійсним. Для цього позивач (компанія) має довести злий намір або очевидну обізнаність контрагента про наявність обмежень (принцип добросовісності захисту прав третіх осіб).

Проект ЦК України усуває цю прогалину: у ст. 101 визначено правоздатність юридичної особи як здатність мати такі самі цивільні права і обов'язки (цивільну правоздатність), як і фізична особа, крім тих, що за своєю природою можуть належати лише людині. У ст. 102 визначено дієздатність юридичної особи: юридична особа набуває цивільних прав і обов'язків та здійснює і виконує їх через свої органи та/або посадових осіб, які діють відповідно до установчих документів і закону. Такий підхід є важливим кроком до усунення доктринальної невизначеності й чітко встановлює зв'язок між наявністю класичних ознак (організаційна єдність, відокремлене майно, виступ від власного імені, самостійна

відповідальність, процесуальна правосуб'єктність) і виникненням правоздатності та дієздатності юридичної особи як їх правового результату. Запропоноване Проектом розмежування узгоджується з підходами країн – членів ЄС та сприяє уніфікації судової практики у питаннях про дійсність правочинів, укладених від імені юридичних осіб.

Висновки. Система класичних ознак юридичної особи (організаційна єдність, наявність відокремленого майна, виступ у цивільному обороті від власного імені, самостійна майнова відповідальність, здатність бути позивачем і відповідачем у суді), сформована за ЦК УРСР 1963 р., була загалом збережена чинним ЦК України 2003 р. та Проектом ЦК України 2026 р. Водночас зміст кожної ознаки зазнав суттєвих трансформацій під впливом ринкової економіки, декомунізації, цифровізації і воєнного стану. Найбільш динамічними стали ознаки відокремленого майна (поява холдингів, питання оперативного управління) та виступу від власного імені (розвиток електронної ідентифікації, декомунізація найменувань). Найстабільнішою лишається процесуальна ознака, хоча і вона трансформується під впливом воєнного стану й електронного судочинства.

Правоздатність і дієздатність юридичної особи є правовим наслідком набуття нею сукупності класичних ознак, а не самостійними ознаками її правової природи. Проект ЦК України вперше законодавчо закріплює це розмежування (ст. 101–102), що усуває тривалу доктринальну прогалину чинного Кодексу та узгоджується з практикою Верховного Суду.

Найбільш радикальною новелою Проекту ЦК України є відмова від жорсткого поділу суб'єктів на публічних і приватних та закріплення принципу рівності: держава, органи місцевого самоврядування та інші публічно-правові утворення, вступаючи в цивільні відносини, набувають статусу рівноправних учасників поряд із приватними особами. Це усуває колізії між ЦК і господарським законодавством, стабілізує правовідносини в публічно-приватному партнерстві та поширює однакові правила відповідальності на всіх учасників цивільного обороту. Принцип рівності узгоджується з актами ЄС та є логічним продовженням євроінтеграційного курсу України.

Воєнний стан виявив системні уразливості у функціонуванні юридичних осіб: тимчасова недоступність реєстрів, адаптоване судочинство, спрощені закупівельні процедури. Ці виклики підкреслюють необхідність цифрової стійкості правової інфраструктури та законодавчих резервних механізмів для надзвичайних ситуацій. Судова практика Верховного Суду, що формувалася в умовах збройного конфлікту, стала важливим джерелом доктринального осмислення правосуб'єктності організацій поза межами нормальних умов господарювання. Перспективи подальших досліджень пов'язані з комплексним аналізом механізмів «підняття корпоративної вуалі» та блокчейн-реєстрації речових прав у контексті Проекту нового ЦК України.

Список використаних джерел

1. Бикова Л. Стефанчук прокоментував голосування за оновлений законопроект Цивільного кодексу. Слідство.Інфо. 28.04.2026. URL: <https://www.slidstvo.info/news/stefanchuk-prokomentuvav-holosuvannia-za-onovleniy-zakonoproiekt> (дата звернення: 28.04.2026).
2. Нова редакція Цивільного кодексу: що зміниться і як підготуватися. Юрліга. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/240729_nova-redaktsiya-tsivilnogo-kodeksu-shcho-zmnitsya--yak-pdgotuvatisya (дата звернення: 28.04.2026).
3. Пушкін О. А. Суб'єкти цивільного права (текст лекції). Харків : Харківська тип., 1974.
4. Цивільне право : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова та ін. ; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Харків : Право, 2011. Т. 1.

5. Харитонов Є. О., Саниахметова Н. О. Цивільне право України : підручник. Київ : Істина, 2003. С. 116.; Цивільне право України : курс лекцій : у 6 т. / Р. Б. Шишка та ін. ; за ред. Р. Б. Шишки, В. А. Кройтора. Харків : Еспада, 2008. Т. 1.
6. Борисова В. І. До проблем участі юридичної особи в цивільному обороті. Проблеми цивільного права та процесу : тези доп. наук.-практ. конф. (Харків, 25 трав. 2018 р.). Харків : ХНУВС, 2018.
7. Попова С. Поняття та ознаки особистих немайнових прав юридичних осіб: питання теорії. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 4. С. 65.
8. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін. ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева. Харків : ХНУВС, 2022.
9. Zaitsev O., Iasechko S. Purchase of legal consulting and legal representation services. *Lex Humana*. 2023. Vol. 15, No. 3. Pp. 549-566.
10. Жорнокуй Ю. М., Сліпченко С. О., Жорнокуй В. Г. Корпоративні правовідносини : монографія. Харків : ЕКУС, 2021. 248 с.
11. Реєстрація юридичних осіб під час війни в Україні. Аренс і Шварц : сайт. URL: <https://ahrens.kiev.ua/РЕЄСТРАЦІЯ-ЮРИДИЧНИХ-ОСІБ-ПІД-ЧАС-ВІЙНИ-УКРАЇНИ-474-ua.html> (дата звернення: 16.05.2026).
12. Жуков С. Субсидіарна відповідальність у справах про банкрутство: судова практика та напрямки розвитку. *Судова влада України* : офіц. сайт. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Prezentacia_Yukov_26_02_2021.pdf (дата звернення: 16.05.2026).
13. Пушкін О., Селіванов В. Відносини підприємництва і правовий статус їх суб'єктів. *Право України*. 1994. № 5–6.
14. Про присвоєння юридичним особам та об'єктам права власності імен (псевдонімів) фізичних осіб, ювілейних та святкових дат, назв і дат історичних подій : Закон України від 24.05.2012 № 4865-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 49. Ст. 550.
15. Представництва, які не мають статусу юридичної особи, не наділені адміністративною процесуальною правосуб'єктністю – КАС ВС. Судова влада України : офіц. сайт. 2024. 9 серп. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1606752/> (дата звернення: 16.05.2026).
16. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 16.05.2026).
17. Рішення РСУ щодо невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні. Рада суддів України : сайт. 2022. 24 лют. URL: <https://rsu.gov.ua/ua/news/opublikovano-risenna-rsu-z-pitan-suddivskoho-samovgradyuvannya-ta-zabezpechennya-staloho-funkcionuvannya-sudovoyi-vladi-v-ukrayini/> (дата звернення: 16.05.2026).
18. Татулич І. Особливості здійснення судочинства в умовах воєнного стану. *Chernivtsi Law School* : сайт. 2022. 27 трав. URL: <https://law.chnu.edu.ua/osoblyvosti-zdiisnennia-sudochynstva-v-umovakh-voiennoho-stanu/> (дата звернення: 16.05.2026).

References

1. Bykova, L. (2026). Stefanchuk prokomentuvav holosuvannia za onovlenyi zakonoproiekt Tsyvilnoho kodeksu [Stefanchuk commented on the vote for the updated bill of the Civil Code]. Slidstvo.Info. URL: <https://www.slidstvo.info/news/stefanchuk-prokomentuvav-holosuvannia-za-onovlenyi-zakonoproiekt> [in Ukrainian].
2. Nova redaktsiia Tsyvilnoho kodeksu: shcho zminytsia i yak pidhuvatysia [New version of the Civil Code: what will change and how to prepare]. Yurliva. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/240729_nova-redaktsiya-tsivilnogo-kodeksu-shcho-zmnitsya--yak-pdgotuvatisya [in Ukrainian].
3. Pushkin, O. A. (1974). Subiekty tsyvilnoho prava [Subjects of civil law] (text of lecture). Kharkiv: Kharkivska typ. [in Ukrainian].
4. Borysova, V. I. et al. (2011). Tsyvilne pravo [Civil law]: pidruchnyk: u 2 t. (Vol. 1). Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].
5. Kharytonov, Ye. O., & Saniakhmetova, N. O. (2003). Tsyvilne pravo Ukrainy [Civil law of Ukraine]: pidruchnyk. Kyiv: Istyna. [in Ukrainian].
6. Borysova, V. I. (2018). Do problem uchasti yurydychnoi osoby v tsyvilnomu oboroti [On the problems of a legal entity's participation in civil turnover]. Problemy tsyvilnoho prava ta protsesu [Problems of Civil Law and Procedure]: Proceedings. Kharkiv: KhNUVS. [in Ukrainian].
7. Popova, S. (2018). Poniattia ta oznaky osobystykh nemainovykh prav yurydychnykh osib: pytannia teorii [The concept and features of personal non-property rights of legal entities: theoretical issues]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo* [Entrepreneurship, Economy and Law], (4), 65. [in Ukrainian].
8. Avramova, O. Ye. et al. (2022). Tsyvilne pravo. Zahalna chastyna [Civil law. General part]: navch. posib. (S. O. Slipchenko & O. L. Zaitsev, Eds.). Kharkiv: KhNUVS. [in Ukrainian].
9. Zaitsev, O., & Iasechko, S. (2023). Purchase of legal consulting and legal representation services. *Lex Humana*, 15(3), 549–566 [in English].
10. Zhornokui, Yu. M., Slipchenko, S. O., & Zhornokui, V. H. (2021). Korporatyvni pravovidnosyny [Corporate legal relations]: monohrafiia. Kharkiv: EKUS. [in Ukrainian].
11. Reiestratsiia yurydychnykh osib pid chas viiny v Ukraini [Registration of legal entities during the war in Ukraine]. Ahrens & Schwartz. URL: <https://ahrens.kiev.ua> [in Ukrainian].
12. Zhukov, S. Subsidiarna vidpovidalnist u spravakh pro bankrutstvo: sudova praktyka ta napriamky rozvytku [Subsidiary liability in bankruptcy cases: judicial practice and development directions]. Supreme Court of Ukraine. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Prezentacia_Yukov_26_02_2021.pdf [in Ukrainian].
13. Pushkin, A., & Selivanov, V. (1994). Vidnosyny pidpriemnytstva i pravovyi status yikh sub'iektiv [Entrepreneurship relations and the legal status of their subjects]. *Pravo Ukrainy* [Law of Ukraine], (5–6). [in Ukrainian].
14. Pro prysvoennia yurydychnym osobam ta obiekтам prava vlasnosti imen (psevdonimiv) fizychnykh osib, yuvileinykh ta sviatkovy dat, nazv i dat istorychnykh podii [On granting legal entities and property objects names of individuals, anniversary and festive dates, names and dates of historical events]: Law of Ukraine of May 24, 2012 No. 4865-VI. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, (49), Art. 550. [in Ukrainian].

15. Predstavnytstva, yaki ne maiut statusu yurydychnoi osoby, ne nadileni administratyvnoi protsesualnoi pravosub'ienistiu – KAS VS [Representations without legal entity status do not have administrative procedural legal capacity – ACAS SC]. Supreme Court of Ukraine. 2024. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1606752/> [in Ukrainian].

16. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu [On the legal regime of martial law]: Law of Ukraine of May 12, 2015 No. 389-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2015. No. 28. Art. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> [in Ukrainian].

17. Rishennia RSU shchodo nevidkladnykh zakhodiv dlia zabezpechennia staloho funktsionuvannia sudovoi vlady v Ukraini [Decision of the Council of Judges on urgent measures to ensure sustainable functioning of the judiciary in Ukraine]. Council of Judges of Ukraine. 2022. URL: <https://rsu.gov.ua> [in Ukrainian].

18. Tatulych, I. (2022). Osoblyvosti zdiisnennia sudochynstva v umovakh voiennoho stanu [Features of judicial proceedings under martial law]. Chernivtsi Law School. URL: <https://law.chnu.edu.ua/osoblyvosti-zdiisnennia-sudochynstva-v-umovakh-voiennoho-stanu/> [in Ukrainian].

Zaitsev Oleksii,

Candidate of Legal Sciences,
Head of the Department of Civil, Labour and Economic Law
(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9530-3941>

Mandryka Lyubomyr,

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Law
(National Aerospace University “Kharkiv Aviation Institute”, Kharkiv)
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-6174-8724>

EVOLUTION OF THE FEATURES OF A LEGAL ENTITY IN UKRAINIAN CIVIL LAW: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THREE CODIFICATIONS

The article analyzes the evolution of the legal nature of organizations as subjects of civil law in Ukraine, spanning from the Civil Code of 1963 to the current Civil Code of Ukraine of 2003 and the Draft of the new Code of Private Law (Draft Bill No. 15150, adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine in its first reading on April 28, 2026). The study examines the five classical features of a legal entity: organizational unity, possession of separate property, acting in civil transactions under its own name, independent property liability, and the capacity to sue and be sued in court, alongside the legal capacity and competence of organizations. The article demonstrates that the substance of each feature has undergone a significant transformation driven by the transition to a market economy, the decommunization of names, the development of corporate law, the digitalization of civil turnover, and the legal regime of martial law.

Specifically, the study establishes that the feature of organizational unity has evolved from mandatory collectivity to a structural-functional criterion that permits legal entities with a single founder (owner). The author identifies a legislative gap, noting that the current Civil Code of Ukraine does not institutionalize the rights of economic management and operational management, which practically continue to be applied under sectoral commercial legislation. Furthermore, the article reveals the impact of the full-scale armed invasion of Ukraine by the Russian Federation on the functioning of legal entities, including the temporary unavailability of state registries, the introduction of adapted judicial procedures, and restricted timeframes for case resolution.

A conceptual shift in the new Civil Code Draft is identified: rather than a rigid separation of subjects into public and private, it introduces the principle of equality among participants in civil relations, enabling state and municipal entities to enter private relations on equal terms with other actors in civil turnover. The Draft eliminates ambiguity when concluding contracts with state entities and minimizes the risks of judicial reclassification of contractual models. The practical implications of this change include: elimination of the need for judicial reclassification of contracts between businesses and state entities; stabilization of legal relations in public-private partnerships; uniform rules of liability for all participants in civil turnover regardless of the founder's status.

*The article further substantiates that the proposed model aligns with the European Union *acquis* and represents a logical continuation of Ukraine's Euro-integration course in the field of private law, implementing mandatory provisions of EU legal acts (directives and regulations). The study also highlights that the Draft implements a conceptual shift from the subject-classification approach (public/private legal entities) to a relational criterion, whereby the decisive factor is the nature of the relations, not the status of the subject. The principle of equality of civil relations participants is consistent with EU *acquis* and is a logical continuation of Ukraine's European integration course.*

Key words: subjects of civil law, legal entity, organizational unity, separate property, property liability, acting in civil transactions under its own name, independent property liability, capacity to sue and be sued.

Дата першого надходження статті до видання: 03.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 31.07.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.10.2026